

Nr 374.

Av herr **Andersson** i Ovanmyra, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 86, angående vissa i samband med 1927 års skolreform stående frågor.

I proposition nr 86 har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen bl. a. att, från angivna tidpunkter, i en var av 9 uppräknade städer inrätta ett högre allmänt läroverk för flickor, omfattande fyrklassig realskola och treårigt gymnasium, varvid föredraganden uttryckligen förklarat, att han icke ansett sig böra ens upptaga till omprövning frågan angående anknytningssättet, för övergång från folkskolan till realskolan, oaktat särskilda framställningar härom gjorts från olika städer just med hänsyn till de läroverk, som nu föreslås till upprättande i dem. Lika litet har föredraganden funnit anledning att verkställa någon som helst utredning rörande behovet av särskilda statliga flickläroverk å de nu föreslagna orterna, utan helt enkelt utgått från en punkt i 1927 års skolbeslut, vilken i detta hänseende måste betecknas såsom en följdpunkt till andra, dem föredraganden däremot, trots sin tidigare skarpt deklarerade ståndpunkt, alldeles lämnat ur sikte.

Föredraganden erinrar nämligen därom, att i 1927 års riksdagsbeslut rörande skolväsendet riksdagen (under I B) beträffande de allmänna läroverken — alltså icke i den punkt, som avser flickornas undervisning — i punkten angående organisationen (a. 17, sid. 182) godkänt, att de läroverk, varom nu i proposition nr 86 är fråga, skola i sin helhet vara avsedda endast för manliga lärjungar, dock att, »så länge icke högre flickläroverk» i dessa städer inrättats, kvinnliga lärjungar må, efter framställning från vederbörande kommun, kunna av Kungl. Maj:t lämnas tillträde till gymnasium vid nuvarande läroverk i dessa städer under vissa angivna förutsättningar. Detta riksdagens beslut anknyter naturligt till den framställning riksdagen samtidigt gjorde i själva huvudfrågan rörande flickornas undervisning till studentexamen, nämligen i punkten II a (sid. 187) av 1927 års beslut, däri riksdagen anhöll om framläggande till 1928 års riksdag, »med beaktande av de synpunkter», riksdagen i sin motivering anförte (sid. 70—72), »och efter verkställd utredning», av »dels förslag om inrättande av kommunala flickskolor, dels ock en plan för inrättande av högre flickläroverk» i enlighet med vad riksdagen i detta hänseende förordat, allt detta »i anledning av där-

om i ämnet väckta motioner», varmed alltså avsågos ej blott de socialdemokratiska motionerna (I:254 och II:417) utan också motionerna av fröken Hesselgren (I:252) och av herr Almquist (II:399).

Granskar man nu vad riksdagen 1927 sålunda begärde, måste till en början fastslås, att riksdagen aldrig biträtt det socialdemokratiska yrkandet om inrättande av 9 flickläroverk utöver de av Kungl. Maj:t 1927 föreslagna 4. Överallt räknas endast med dessa fyra. I sin skrivelse (sid. 69—70) anger också riksdagen att motionernas yrkande visserligen gått ut på 9 läroverk, i vissa angivna städer och i viss tidsföljd, men för egen del förordar riksdagen blott »att en plan för inrättandet av dylika läroverk upprättas», utan att den därvid binder sig vid något visst antal — tvärtom torde ett från början avsett tillstyrkande av alla nio just hava ur betänkandet utgått för att möjliggöra en fullt fri och förutsättningslös utredning, innan planen uppgjordes. I denna plan, heter det, skulle »även» fastställas, i vilken ordning och vid vilken tid de olika läroverken böra komma till stånd, d. v. s. planen skulle gälla icke blott dessa båda punkter utan »även» dem, men framförallt sålunda något annat, och detta andra *avsåg i första hand just antalet*. Under sådana förhållanden kan uttalandet rörande de 9 städer, i vilka endast tillsvidare flickor skulle eventuellt få tillträde till gossläroverken, icke betyda annat eller mera, än att, *om och när* särskilda flickläroverk i dem inrättades, de nuvarande läroverken därstädes skulle förbehållas för gossar. Helt naturligt var ju att, då motionen inriktats på dessa orter, utredningen kunde med fog förutsättas skola omfatta dem, men varken avse blott dem, utan, om anledning därtill gäves, möjligen även andra, ej heller ovillkorligen stanna vid just dem, utan möjligen vid blott några av dem, då man alltså finge särskilt undersöka, huruvida flickornas provisoriska tillträde borde bibehållas under längre tid eller icke vidare anses behövt och därför, oaktat särskilt flickläroverk icke inrättades, alldeles upphöra. Att med föredraganden helt enkelt antaga, att 9 särskilda flickläroverk behövas och varit av riksdagen avsedda, innebär en fullständig förvanskning av riksdagens huvudbeslut, vilket här icke är i minsta mån oklart eller tve tydligt (*»en plan för inrättande av högre flickläroverk»*, sid. 187).

Att detta var beslutets innebörd framhölls uttryckligen i ett vid utskottets betänkande nr. 1 fogat »särskilt yttrande» av herrar Reuterskiöld och Jones Erik Andersson, vilket av dem just betecknades såsom »särskilt yttrande» efter överläggning med utskottets ordförande, men icke som reservation, och som icke från något håll då mötte gensägelse. I detta yttrande (utskottets betänkande sid. 262—263) anfördes följande: *»Endast efter stor tvekan hava vi därför biträtt utskottets förslag angående statsläroverk för flickor, men då detta förslag dels nära sammanfaller med det av oss biträdda nyorganisationsförslaget såsom ett helt, dels av utskottet ställts i sitt naturliga samband med den till utred-*

ning förordade frågan om inrättandet av kommunala flickskolor, varigenom antalet statsläroverk bör kunna göras väsentligt mindre än eljest varit avsett, hava vi, under förväntan att den plan för flickundervisningens ordnande, som utskottet föreslagit, skall uppgöras med beaktande av vad ovan anförts, ansett oss kunna biträda utskottets förslag även i denna del av organisationsfrågan.»

Det är två punkter i detta yttrande, som i synnerhet böra beaktas, den ena om utskottsförslagets (beträffande statsläroverk för flickor) nära samband med nyorganisationsförslaget som ett helt, vari ligger att statsläroverken för flickor förutsattes skola vid planens uppgörande organiseras i likhet med den för gossar; den andra om samma förslags naturliga sammanbindande med utredningen om kommunala flickskolor, vilket samband utskottet och sedan riksdagen själv markerat genom att i en och samma punkt (II a) sammanföra båda dessa frågor på det sätt att först skulle komma förslag om kommunala flickskolor och därefter eller samtidigt, men icke oberoende av detsamma, planen för statliga flickläroverk.

När vederbörande departementschef sedermera, redan 18 juni 1927, tillstyrkte Kungl. Maj:t att vidtaga förberedande åtgärder för den begärda utredningen och planen, var det lika naturligt som ofrånkomligt, att den fråga, som måste ställas till stadsfullmäktige i städer, där flickläroverk ifrågasattes, måste anknytas till riksdagens beslut angående de av Kungl. Maj:t föreslagna fyra flickläroverken (punkt I. B. b 1). Men det hade varit lika rimligt och naturligt, om Kungl. Maj:t sedan det visat sig omöjligt att för 1928 års riksdag framlägga mera än frågan om kommunala flickskolor, i anledning av 1928 års beslut låtit under hösten verkställa en kompletterande undersökning rörande städernas ställning till statliga flickläroverks inrättande under beaktande av 1928 års grunder, vilka riksdagen själv förklarat vara en naturlig och riktig utveckling av 1927 års beslut (se statsutskottets betänkande nr. 156, sid. 3, och riksdagens skrivelse nr. 356, sid. 11). Ja, man kan med fog ifrågasätta, huruvida icke det rimligaste varit att dröja med »planens» utarbetande till dess någon erfarenhet vunnits om den kommunala flickskolan. — Om detta varit Kungl. Maj:ts avsikt under sommaren 1928, blir det fullt förklarligt och riktigt, att då ingen kompletterande utredning sattes i gång. Men så mycket orimligare framstår det då, att, när Kungl. Maj:t efter höstens regeringsskifte, trots allt, återupptog frågan om planen för att förelägga den för 1929 års riksdag, detta skedde utan att någon vidare utredning anordnades.

En sådan utredning hade varit desto mera av behovet påkallad, som redan 1927 års riksdag beträffande organisationen av de ifrågasatta statliga flickläroverken framhållits, dels att gentemot det då framlagda rege-

ringsförslaget i motionerna I: 252 och II: 399 yrkats bl. a., att de högre läroverk för flickor, som komme att av staten upprättas, skulle anknyta till folkskolan på samma sätt som de allmänna läroverken, dels att emellertid frågan om undervisningen vid flickläroverken så nära sammanhänge med frågan om kommunala flickskolor, att riksdagen icke för det dåvarande («icke nu») kunde förorda bifall till sagda motioner, vari alltså måste anses ligga, att *prövningen av de däri framlagda förslagen borde återupptagas, så snart frågan om kommunala flickskolan blivit avgjord*. Däremot biträdde riksdagen beträffande det enda högre flickläroverks organisation, som 1927 beslöts, vad departementschefen föreslagit. Det sagda visar till fullo, att riksdagen 1927 ingalunda avsett att fatta några definitiva beslut rörande flickundervisningen utan hållit öppen även frågan om de statliga allmänna flickläroverkens såväl antal som organisation.

Vid framläggandet av 1928 års proposition angående kommunala flickskolor (nr. 116) erinrade också d.v. departementschefen ej mindre om nyss berörda motioner (I: 252 och II: 399) från 1927, oaktat de »ej direkt avsågo den kommunala flickskolan», än även om riksdagens ovan omförmälda yttrande i anledning av dessa motioner (prop. sid. 6, 7). Därjämte framhöll samme departementschef (prop. sid. 19), att i följd av 1927 års riksdags beslut angående läroverken »ett system med dubbla anknytningsmöjligheter» borde kunna tillämpas jämväl i fråga om den kommunala flickskolan, oaktat detta icke varit förutsatt i 1927 års kungliga proposition i följd av de olika förutsättningar, från vilka densamma vid jämförelse med riksdagsbeslutet utgått. Departementschefen tänkte sig närmast »att saken skulle kunna ordnas i stort sett på samma sätt som vid åtskilliga allmänna läroverk, till vilka enligt riksdagsbeslutet flickor skola äga tillträde, nämligen så, att skolan skulle anknyta icke blott till folkskolans högsta klass utan även till dess fjärde.» Man frågar sig omedelbart, varför icke den n. v. departementschefen, som dock var med om 1928 års beslut, direkt upptagit och i nu förevarande prop. nr. 86 av 1929 tillämpat dessa synnerligen belysande och klara ord av 1928 års departementschef, vilka äga lika stor giltighet i fråga om statliga flickläroverk, som skola ersätta bl. a. de provisoriskt för flickor upplåtna gossläroverken och som skola stå vid sidan av de allttjämt för även flickor definitivt upplåtna samläroverk, vilka enligt 1927 års beslut hava dylik dubbel anknytning. När därjämte på alla håll, där den dubbla anknytningen godtagits såsom en lycklig lösning i enlighet med de synpunkter, som vid 1927 års riksdag och alltsedan följdriktigt hävdats av dem, som i 1927 års skolutskott representerade bondeförbundet, erkännes, att den lösning av anknytningsfrågan, som 1928 års av riksdagen godkända förslag innebar (sid. 22 i 1928 års prop.), var lika enkel som genial, är det nästan obegripligt, att icke samma lösning upptagits i 1929 års proposition, som i

stället återfallit på den ståndpunkt, som 1927 års socialdemokratiska motioner (I: 254 och II: 417) intogo, men som genom riksdagens beslut rörande gossläroverkens organisation väsentligt modifierades och rörande flickläroverkens organisation ställdes på framtida slutprövning.

Besinnar man till sist, att en slutgiltig lösning av frågan om de särskilda statliga flickläroverkens både antal och organisation väsentligen bör bero av vunnen erfarenhet beträffande såväl samläroverken som de kommunala flickskolorna och den frekvens, som dessa båda skoluttyper kunna komma att uppvisa, torde det icke vara för mycket begärt, att med fastställandet av planen för de statliga flickläroverken får anstå åtminstone till dess 1927 och 1928 års beslut hunnit under någon tid i praktiken prövas. Under mellantiden bör också den utredning, som nu alldeles saknas, rörande de statliga flickläroverken kunna i lugn utföras. Därvid torde även bliva utrönt, huruvida ens de nu i propositionen föreslagna läroverken kunna anses nödvändiga eller önskliga.

Med stöd av vad sålunda anförts hemställas,

att riksdagen ville, med avslag å Kungl. Maj:ts proposition nr. 86 punkten I:o och i anslutning till 1927 och 1928 års skolbeslut, hos Kungl. Maj:t anhålla om verkställande av nödig utredning rörande behovet överhuvud av statliga särskilda flickläroverk samt i så fall deras lämpligaste antal och organisation, ävensom för riksdagen så snart ske kan framlägga den plan, vartill utredningen möjligen må föranleda.

Stockholm den 26 februari 1929.

Jones Erik Andersson

i Ovanmyra.